

USKONNONOPETUS MEDIASSA JA TODELLISUUDESSA
Kirjoitus julkaistu Sanansaattaja-lehdessä 19.11.2009

Heinäkuun uutisköyhänä sunnuntaina avasin YLEn tekstikanavan ja näin siellä otsikon ”Uskonnonopetukseen tulossa muutoksia”. Vaikka kesäloma oli kauneimmillaan, avasin kiireen vilkkaa sivun nähdäkseni, miten työnkuvani muuttuisi tulevaisuudessa. Kyseessä oli opetusministeri Henna Virkkusen Väli-Suomen sanomalehdille antama haastattelu, jossa Virkkunen oli todennut - toimittajan sitä erikseen kysyessä - että uskonnonopetuksen korvaaminen ns. uskontotiedolla voidaan selvittää, mutta itse hän ei näe tarvetta muutoksille. Uutisen otsikko ja sisältö eivät vastoin hyvää journalistista tapaa vastanneet toisiaan.

Muutenkin uutinen alkoi elää tiedotusvälineissä omaa elämäänsä. Kansalle annettiin kuva, jonka mukaan uudistuksesta olisi jo päätetty. Jopa uskonnonopettajia kouluttavan tiedekunnan dekaania oli haastateltu siitä, pystyykö opettajankoulutus mukautumaan muutokseen. Tämä siitä huolimatta, ettei mitään muutosta ollut tosiasiasa tekeillä.

Termin uskontotieto oli edellisvuonna nostanut julkisuuteen kaksi miestä: Opettaja-lehden päätoimittaja Hannu Laaksola ja Opetushallituksen kehitysjohtaja Markku Rimpelä. Molempien mielestä tulevaisuuden peruskoulussa kaikkien tulisi mahtua samalle uskontotunnille, jossa uskontoja käsiteltäisiin ”puolueettomasti”. Jokainen, joka on keskustellut vakaumukseen ja elämän suuriin kysymyksiin liittyvistä aiheista tietää, että tämä on mahdotonta.

Rimpelän mukaan uskonnonopetusta tulee lisäksi kehittää enemmän etiikan suuntaan. Sitä Rimpelä ei kuitenkaan kertonut, kuka määräisi arvopohjan kaikille yhteiselle etiikan opetukselle. Olisiko se virassa oleva opetusministeri, Suomen Gallup vai kenties Hannu Karpo, joka tunnetusti on pienen ihmisen puolella? Etiikan opetus ilman arvopohjaa ja ihmiskäsitystä on kuitenkin mahdotonta. Jos arvopohja ei ole tiedostettu (kuten vaikkapa kristilliset arvot), niin sitten se on tiedostamaton. Tämä puolestaan johtaa helposti indoktrinaatioon eli piilovaikuttamiseen.

Laaksolan johtama lehti julkaisi aiheesta myös kirjoituksen ”Nykykoulussa opetetaan monia uskontoja”, jonka viesti oli lähinnä se, että rehtorit joutuvat näkemään isoissa kaupungeissa vaivaa työjärjestysten laadinnassa. Toisin sanoen Laaksola ajoi uskontotietoa yhden asian takia: rahan säästämiseksi. Ei siis pedagogisista syistä. Mutta kuinka kävi? Opetushallituksen pääjohtaja Timo Lankinen ilmoitti, että Rimpelän kanta ei edusta Opetushallituksen näkemystä. Muutama viikko sitten opettajien ammattijärjestö OAJ puolestaan ilmoitti, ettei se ole ajamassa muutoksia uskonnonopetukseen eli sekään ei ole pää-äänenkannattajansa päätoimittajan näkemysten takana.

Viime kuukausina tyhjältä pulpahtanut uskonnonopetuskeskustelu on varmasti sekoittanut monen ihmisen ajatuksia. Keskustelun ajoitus johtuu meneillään olevasta perusopetuksen tuntijaon ja yleisten tavoitteiden uudistamisesta. Tämä uudistus tehdään keskimäärin kerran kymmenessä vuodessa. On erikoista, että katsomusaineet joutuvat lähes säännönmukaisesti silloin suurimman keskustelun kohteeksi. Usein tätä keskustelua käydään tosiasioihin perustumattomien olettamusten ja mielikuvien varassa. Useinkaan en tunnista opettamaani oppiainetta lehtien palstoilla tai Internetin keskustelupalstoilla käytävästä keskustelusta. Mitä tarkoitan? Otetaan esimerkki lähihistoriasta.

Suomessa korvattiin vuonna 2003 uskonnonvapauslain uudistamisen yhteydessä käsite tunnustuksellinen uskonnonopetus käsitteellä oman uskonnon opetus. Tämän jälkeen olen lukemattomat kerrat kuullut, kuinka ”koulussakaan ei saa enää opettaa uskontoa”. Tai ”eikös se ole nykyään lähinnä niitten maailmanuskontojen opiskelua?” Vastaavasti jotkut käyvät edelleen vuonna 2009 taistelua, että tunnustuksellinen uskonnonopetus lakkautettaisiin. Mutta mitä tapahtui opetussuunnitelmarintamalla samaan aikaan kun keskustelu hirttäytyi sanaan tunnustuksellinen? Vuonna 2004 käyttöön otetuissa perusopetuksen ja lukion valtakunnallisissa opetussuunnitelmien perusteissa kristinuskon asemaa vahvistettiin edelliseen opetussuunnitelmaan nähden. Perusopetuksessa Raamatun asemaa korostettiin osana etiikan opetusta ja lukiossa etiikan kurssin yhteyteen lisättiin kristillisen opin osio. Tämä sisällöllinen muutos jäi myös kristillisessä mediassa täysin paitsioon.

Miksi sitten media on helposti uskonnonopetuksen kimpussa? Siksi, että se on helposti tunteita herättävää. Kun Suomen Kuvalehti alkusyksystä kysyi aiheellisesti, opetetaanko Suomen kouluissa liikaa matematiikkaa, kukaan ei reagoinut. Mutta kun Tampereen opetuspäällikkö muutaman viikon perästä esittää uskonnonopetuksen siirtämistä kirkolle, on sopulilauma hampaat terävinä valmis taistoon.

Professori Antti Räsäsen laajan kyselytutkimuksen mukaan valtaosa suomalaisista ymmärtää uskonnonopetuksen arvon aikuisiällä. Valtaosa suomalaisista myös antaa sille tukensa. Populistinen mediakeskustelu on siis kaukana tosielämästä

--

Kimmo Jaatila
uskonnon lehtori, vararehtori
Talvisalon koulu
SAVONLINNA

Onko elämäkatsomustieto katsomuksellisesti neutraalia ja sitoutumatonta?

Erääksi vaihtoehdoksi nykyiselle mallille oman uskonnon opettamisen tilalle on tarjottu nykyistä elämäkatsomustiedon opettamista kaikille. Tämä oppiainehan on tarkoitettu uskontokuntaan kuulumattomille katsomusaineeksi. Sitä opetetaan saman verran kuin uskontoakin.

Elämäkatsomustietoa on ajettu kaikille pakolliseksi oppiaineeksi siitä syystä, että sen on katsottu olevan katsomuksellisesti neutraalia ja yleissivistävää. Ihmisillä on olettamus, että siinä käsitellään kaikkia uskontoja ja elämäkatsomuksia puolueettomasti ja neutraalisti.

"Arvoneutraalia opetusta suomalaisessa koulussa ei voi olla missään oppiaineessa. Tätä on syytä painottaa: koulun on lakisääteisestikin tarkoitus edistää tiettyjä arvostuksia ja ihanteita. Oppiaineet määrittelevät tämän päälle omia arvolähtökohtiaan."

Ylläoleva teksti ei ole lähtöisin allekirjoittaneen kynästä. Sen on kirjoittanut kasvatustieteilijä Tuukka Tomperi Tampereen yliopistosta. Häntä on perusopetuksen tuntijakotyöryhmä käyttänyt asiantuntijana elämäkatsomustiedon osalta.

Nostan hattua Tomperille, että hän reilusti myöntää tämän. Näinhän asia todella on. Varsinkin etiikka vaatii aina arvo- ja tietopohjan ja ihmiskäsityksen.

Millaista ihmiskäsitystä yläkoulun elämäkatsomustieto sitten oppikirjojen valossa edustaa? Ensiksikin naturalistista. Ihminen on laji muiden joukossa, ei sen enempää. Tämä käsitys tulee problematisoimatta esiin useassa kohdassa. Sitä siis opetetaan valmiiksi annettuna totuutena. Tässä on tosiasiaa kyseessä vain eräs tieteenfilosofian suuntaus, jonka varaan nykyinen biologia rakentaa tutkimustuloksensa. Toiseksi positivistista. Tämä tulee ilmi siinä, että eräässä kappaleessa todetaan jotenkin tähän tapaan: "Eräissä elämäkatsomuksissa ihmisellä katsotaan olevan jumalallinen alkuperä. Tieteellistä näyttöä tällaiselle käsitykselle ei ole."

Eikö elämäkatsomustiedon tulisi esitellä erilaisia ihmiskäsityksiä, jos se olisi sitoutumaton oppiaine? Miksi juuri naturalistis-positivistinen ihmiskäsitys on se, johon sitoudutaan sitä perustelematta?

Eri maailmankatsomusten tulevaisuusnäkemyksiä esitellessään nykyinen käytössä oleva ET-kirja opettaa kristinuskosta tähän tapaan: "Ne, jotka ovat tehneet Jumalan tahdon, pääsevät taivaaseen, muut joutuvat helvettiin." Tämä ei nouse kristinuskon omasta opetuksesta, vaan perustuu yleiseen harhaluuloon kristinuskon opetuksista. Edellisessä oppikirjassa puolestaan puhuttiin käänytystyöstä (kristinuskon itse puhuu lähetystyöstä) ja sen mukaan Suomessa on edelleen 1990-luvulla valtionkirkko (se lakkasi olemasta uskonnonvapauslain yhteydessä).

Lopuksi aiheeseen liittymätön anekdootti. Savonlinnassa maailmanuskontojen opiskelu on ET-opetuksessa sijoitettu poikkeuksellisesti seitsemännelle luokalle. Tähän ei yläkoulun käyttöön tarkoitettu oppikirja kuitenkaan anna työkaluja, koska perinteisesti maailmanuskonnot on sijoitettu kuudennelle luokalle. Mitä oppimateriaalia käytän? Ev.lut.uskonnon maailmanuskontojen oppikirjaa. Miksi? Koska

siinä maailmanuskonnot on esitetty puolueettomasti ja niiden omista lähtökohdista käsin...

Yhtään kriittistä kommenttia en asiasta ole saanut.

--

Kimmo Jaatila
uskonnon lehtori, vararehtori
Talvisalon koulu
SAVONLINNA